

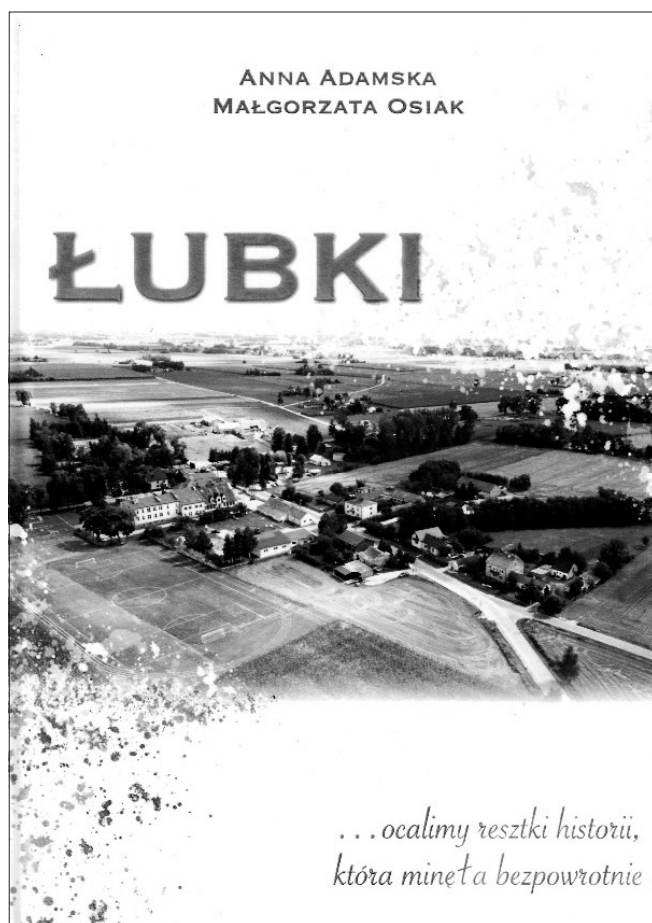
W 2022 r. w plebiscycie „Tygodnika Płockiego” na najważniejsze wydarzenia w roku 2021 w kategorii wydarzeń kulturalnych nominację uzyskała publikacja nauczycielek Szkoły Podstawowej w Łubkach, Anny Adamskiej i Małgorzaty Osiak na temat historii wsi Łubki w powiecie płockim. Albumowe opracowanie warte jest odnotowania nie tylko ze względu na swoje walory poznawcze, ale także dlatego, że jest to efekt pracy lokalnych społeczniczek, co już samo w sobie jest godne pochwały. Publikacja została sfinansowana w ramach przygotowanego projektu przez cztery różne instytucje.

Opracowanie składa się z wprowadzenia i pięciu rozdziałów: I – *Zarys historyczny*, II – *Kościół św. Aleksego*, III – *Życie społeczne w łubkach*, IV – *Osoby związane z łubkami*, V – *Ciekawostki*.

Uzupełnieniem tekstu są liczne fotografie wplecione w tok narracji oraz dodatkowo umieszczone na końcu książki. Opracowanie kończy bibliografia i podziękowania dla osób, które przyczyniły się do powstania albumu.

We wprowadzeniu Autorki przytoczyły różne znaczenia określenia łubki i łupki, aczkolwiek bez wskazania, od czego wieś przyjęła taką właśnie nazwę. W rozdziale o historii wsi przedstawiły dzieje łubek od XIV w. do lat 50. XX w. Nazwa łubki w źródłach pisanych pojawiła się w 1400 r. jako wieś w ziemi wyszogrodzkiej. Prawdopodobnie rycerz Bończe łubki Boycza w ramach Chorągwi Mazowieckiej brał udział w bitwie pod Grunwaldem. W XV w. łubki były wsią prywatną we władaniu rodu Aleksego z Płomian (lub łubek). W XVIII w. we wsi pojawili się Żydzi, trudniący się handlem i prowadzeniem karczmy. W 1793 r. w wyniku II rozbioru Polski łubki dostały się pod panowanie pruskie.

Potem – tak jak cała Ziemia Płocka – weszły w skład Księstwa Warszawskiego i po 1815 r. – Królestwa Polskiego. W czasie powstania listopadowego w 1831 r. przez łubki przechodziła 4 Dywizja Piechoty gen. Milberga. Najbardziej dotkliwa dla wsi okazała się epidemia cholery azjatyckiej, przywleczona przez armię rosyjską. Powstanie styczniowe dla łubek nie przyniosło większych wydarzeń. W XIX w. łubki były wsią gminną, wchodzącą w skład powiatu płockiego i ten stan utrzymał się także w czasach II Rzeczypospolitej. W czasie wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. do wojska zgłosił się właściciel majątku w łubkach Jan Dąmbowski, a inni mieszkańcy służyli w Wojsku Polskim z poboru. W sierpniu 1920 r. wieś została przejściowo zajęta przez wojska bolszewickie. W wojnie zginęło dziewięciu mieszkańców, których

nazwiska umieszczono na obelisku, odśloniętym w 1936 r., który w latach 90. został ponownie ustawiony, z ukrytych przed Niemcami i komunistami oryginalnych elementów.

W marcu 1932 r. ważnym wydarzeniem w życiu mieszkańców było trzęsienie ziemi, jakie nawiedziło okoliczne tereny. Poza przerażeniem spowodowało też pewne straty materialne. W okresie międzywojennym istotnym składnikiem życia wsi był folwark Mieczysława Dorendy z dużym murowanym dworem oraz otaczającym go parkiem.

Lata okupacji hitlerowskiej przebiegały w łubkach w sposób typowy dla tej części Polski, włączonej do Rzeszy do prowincji Prusy Wschodnie. Od teraz łubki przyjęły niemiecką nazwę Birkenhaim. Od 1940 r. zaczęły się wysiedlenia mieszkańców, pozbawianych swoich gospodarstw. W czasie okupacji w rejonie wsi działały różne organizacje konspiracyjne, w co angażowali się również łubeccy chłopcy. W 1945 r. w rejonie łubek zaznaczyła swoją aktywność grupa podziemia antykomunistycznego Wiktora Stryjewskiego „Cacki”, zabijając pochodzącego z łubek zastępcę posterunku MO w łęgu Mieczysława Fijołka oraz referenta gminy łubki Stanisława Sadeckiego.

Kolejny rozdział dotyczy opisu kościoła św. Aleksego, którego początki sięgają XV w. Nieremontowany kościół w 1881 r. zawałił się i nie został już odbudowany. Elementy jego wyposażenia przeniesiono do pobliskiego kościoła w Blichowie. Miejsce, gdzie stał kościół i znajdował się cmentarz od dawna jest zabezpieczone ze stosowną tablicą informacyjną.

W rozdziale o życiu społecznym Autorki przybliżyły sprawy, jakimi żyli mieszkańcy od XIX w. do czasów współczesnych. Zamieściły tutaj personalia osób, sprawujących w łubkach różne funkcje publiczne oraz charakterystykę instytucji działających we wsi. Ważnym wydarzeniem, które określiło sytuację wsi i jej mieszkańców była likwidacja gminy łubki w 1954 r. i włączenie jej do gminy Blichowo. Jedną z najważniejszych organizacji społecznych na terenie łubek była i pozostaje do dzisiaj – założona w 1929 r. – Ochotnicza Straż Pożarna. Równie ważną rolę odgrywa biblioteka, założona w 1947 r. Od 1952 r. mieszkańcy łubek otoczeni są stałą opieką lekarską. Tradycje szkolnictwa na terenie gminy łubki sięgają roku 1827, aczkolwiek na stałe szkoła w łubkach powstała w 1918 r. Jej funkcjonowanie można prześledzić na podstawie zachowanych dokumentów archiwalnych. Ważnym wydarzeniem w życiu szkoły było oddanie do użytku nowego gmachu w 2000 r.

W kolejnym rozdziale A. Adamska i M. Osiak przybliżyły sylwetki osób związanych z łubkami na przestrzeni ich długiej historii. Wiele z nich pochodziło z rodów szlacheckich i ziemiańskich, wśród których byli Krasieńscy, Rościszewscy, Żórawscy i Dąmbscy, ale też Żydzi Askanasowie. Oprócz tego podano inne osoby, które zaznaczyły się w dziejach wsi.

Wśród ciekawostek o łubkach Autorki umieściły cechy geograficzno-morfologiczne łubek, dawne ubiory mieszkańców, stare monety znalezione w okolicy i miejscowe zwyczaje. Ostatnim rozdziałem jest Fotogaleria ze zdjęciami archiwalnymi i współczesnymi. Książkę kończy obszerna bibliografia i podziękowania.

Całość sprawia bardzo korzystne wrażenie. Opracowanie zostało wydane w formacie A4 ze sztywną okładką na kredowym papierze. Dzięki temu liczne zdjęcia – także kolorowe – są dobrej jakości. Autorki zadały sobie wiele trudu wyszukując nawet najdrobniejsze informacje w różnych źródłach i publikacjach, w czym – jak same przyznały – bardzo się przydał internet. Ważnym źródłem były też relacje mieszkańców łubek oraz zachowana kronika i dokumenty miejscowej szkoły. W rezultacie powstało bardzo interesujące i wartościowe kompendium wiedzy o historii i współczesności wsi. Należy podkreślić, że swoją pracę zaczynały praktycznie od zera, bowiem jest to pierwsze opracowanie dotyczące historii łubek.

Natomiast gdyby książkę oceniać bardziej krytycznie – wszystko zależy od kryteriów, według których dokonilibyśmy oceny. Gdyby uznać ją za dzieło popularne dla szerokiego kręgu odbiorców – jakim w istocie jest – pewne krytyczne uwagi można by sobie darować. Natomiast gdyby ją poddać bardziej surowej ocenie – wszak książka z przypisami i bibliografią aspiruje do publikacji o charakterze naukowym – można dostrzec pewne mankamenty. Podział na rozdziały jest czytelny i logiczny i trudno tu mieć jakieś poważniejsze zastrzeżenia. Może z wyjątkiem tego, że poszczególne części – rozdziały powinny zaczynać się od góry osobnej strony. Najłabszą stroną omawianej publikacji jest sposób zrobienia przypisów i bibliografii. Należało to podpatrzyć w bardziej naukowych opracowaniach, sprawdzić w opracowaniach metodologicznych¹ lub znaleźć w internecie, np. przeczytać zalecenia dla autorów artykułów w „Notatkach Płockich”, bądź w innym czasopiśmie. W przypisach jeszcze to tak mocno nie razi, natomiast w bibliografii bez podziału na źródła archiwalne i publikowane, opracowania i artykuły gazetowe, wygląda dużo słabiej. Podanie tych wszystkich pozycji wyłącznie w porządku alfabetycznym jest niezbyt fortunne. Bez względu nie powinien być podział na poszczególne kategorie. Sposób zapisu bibliograficznego wykorzystanych publikacji i źródeł też jest niezgodny z zasadami (np. niepotrzebne stosowanie [w:] w odniesieniu do artykułów w czasopismach, błędna kolejność umieszczania poszczególnych elementów opisu, brak podania zespołu archiwalnego w przypadku archiwaliów i inne).

Wprawdzie – sądząc z przypisów i bibliografii – Autorki wykorzystały bardzo dużo różnych źródeł i opracowań, w tym także z Archiwum Państwowego w Płocku (np. akta metrykalne, akta dozoru gminy łubki z zespołu Dozoru Szkolnego w Płocku z lat 1915–1937, akta hipoteczne), jednak pozostały tu jeszcze spore rezerwy. Wymagałoby to jednak dokładnej kwerendy w kolejnych zespołach archiwalnych, np.:

- Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w łubkach za lata 1954–1966;
- akta gminy łubki z lat 1937–1954;
- w zespole Komisarza do spraw Włościańskich na powiat płocki guberni płockiej z lat 1864–1912 – akta szczegółowe wsi łubki dotyczące np. sporów między dworem a wsią, decyzji komisarzy, odwołania włościan od decyzji komisarzy, itp.;
- w zespole Powiatowego Zarządu Drogowego w Płocku z okresu międzywojennego informacje dotyczące budowy drogi Starożreby – łubki oraz inne materiały;

¹ Np. M. Krajewski, *O metodologii nauk i zasadach pisarstwa naukowego*, Płock 2020.

- w zespole Inspektoratu Szkolnego w Płocku z lat 1917–1939 – akta szkoły w łubkach oraz inne materiały, gdzie mogą znajdować się dokumenty dotyczące łubek (np. protokoły z wizytacji szkół, akta personalne nauczycieli, korespondencja z władzami oświatowymi i inne);
- w zespole Powiatowego Związku Komunalnego w Płocku z lat 1919 – 1939 m.in. protokoły z posiedzeń Rady Gminnej w łubkach².

Oczywiście trudno oczekiwać, żeby w popularnym opracowaniu sięgać do tych wszystkich dokumentów, aczkolwiek można było do nich zajrzeć i chociaż częściowo je wykorzystać.

Inne uchybienie to pominięcie w przypisach i bibliografii wykorzystanych opracowań innych autorów. Dotyczy to szczególnie tekstu piszącego te słowa o trzęsieniu ziemi w powiecie płockim w 1932 r.³, z którego nawet wykorzystano zdjęcia, zrobione w 2012 r. Inny pominięty artykuł, to tekst o liście strat obrońców Płocka w 1920 r., gdzie została skomentowana kwestia nazwisk umieszczonych na obelisku w łubkach w odniesieniu do artykułu Tadeusza Chrostowskiego, który również nie został uwzględniony, aczkolwiek zawierał błędne informacje. Należało jednak w przypisie wyjaśnić, że T. Chrostowski się mylił i na obelisku w łubkach są umieszczeni mieszkańcy gminy polegli w wojnie polsko-bolszewickiej, a nie w obronie Płocka⁴.

² Być może niektóre dokumenty z tych zespołów zostały wykorzystane, jednak sposób ich zapisu w przypisach i bibliografii bardzo utrudnia określenie z jakiego zespołu archiwalnego pochodzą.

³ G. Gołębiowski, *Trzęsienie ziemi w powiecie płockim w lutym i marcu 1932 r.*, „Notatki Płockie” 2012, nr 1, s. 24-29; przedruk: „Biuletyn Koła Historycznego »Leonardo«”, Blichowo-Bulkowo, listopad 2012, s. 6-14.

⁴ Idem, *Lista poległych w obronie Płocka 18-19 sierpnia 1920 r. oraz zmarłych z ran w późniejszym czasie*, „Notatki

Pisząc o stratach obrońców Płocka w 1920 r. Autorki podały niepełne dane, opierając się o płockie publikacje przedwojenne oraz amatorską książkę T. Chrostowskiego⁵. Pominięty nowsze opracowania, zwłaszcza znowu pozycje piszącego te słowa. Jedną z nich jest zresztą dostępna w internecie na stronie Towarzystwa Naukowego Płockiego, podobnie jak artykuł o stratach obrońców Płocka w 1920 r., który szczegółowo te kwestie wyjaśnia⁶.

Oczywiście gdyby te wszystkie uwagi uwzględnic powstałaby praca o zupełnie innym charakterze – stricte naukowa, a chyba nie to było intencją Auterek. Natomiast mimo dostrzeżonych niedostatków należy docenić trud Anny Adamskiej i Małgorzaty Osiak, przeprowadzenie szerokiej kwerendy, także archiwalnej. Efektem jest opracowanie, które zostało dostrzeżone również poza łubkami. Jak już wspomniano jest to pierwsze opracowanie dotyczące historii łubek, a takie pisze się najtrudniej. Jak się wydaje cel, jaki Autorki przed sobą postawiły został osiągnięty, czyli powstało popularne opracowanie, przybliżające mieszkańcom łubek przeszłość i teraźniejszość ich własnej małej ojczyzny. Jest to też znakomity materiał edukacyjny dla uczniów miejscowej szkoły. A być może przyjdzie czas – wykorzystując doświadczenie i wiedzę zdobyte w czasie pisania omawianej pozycji – na drugie wydanie poprawione i uzupełnione, niekoniecznie już w formie albumu.

Grzegorz Gołębiowski

Płockie” 2013, nr 3, s. 25-38; T. Chrostowski, *Uzupełnienie listy poległych obrońców Płocka w 1920 roku*, „Notatki Płockie” 1994, nr 4, s. 22-23.

⁵ T. Chrostowski, *Płock 1920*, Płock 1990.

⁶ G. Gołębiowski, *Obrona Płocka przed wojskami bolszewickimi 18-19 sierpnia 1920 r.*, Płock 2015; idem, *Straty obrońców Płocka w sierpniu 1920 r.*, „Notatki Płockie” 2014, nr 3, s. 3-9.